

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

В. С. Петрова

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

Вступ. Сучасна модель сестринської справи відображає численні зміни в організації, філософії, структурі та завданнях сестринської справи. Постановка проблеми професійного зростання майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу є цілком виправданою, оскільки Всесвітня організація охорони здоров'я розглядає сестринський персонал як реальний потенціал задоволення потреб населення в доступній і, що важливо, якісній медичній допомозі.

Мета роботи – виявити потенціал освітнього середовища медичного коледжу в професійному зростанні майбутніх фахівців сестринської справи, що сприяє актуалізації професійно значущих компетентностей студентів, становленню суб'єктної позиції, підвищенню самоефективності й актуалізації рефлексії студентів.

Основна частина. У цій статті проаналізовано медичну, психолого-педагогічну літературу на тему дослідження; проведено абстрагування, систематизацію, порівняння і зіставлення, теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової медичної літератури щодо вивчення наукового фонду. Медичний коледж – це середній інноваційний спеціальний заклад освіти, що реалізує основні освітні професійні програми середньої медичної освіти базової підготовки та програми середньої медичної освіти поглибленої підготовки. Розглянуто педагогічну складову освітнього середовища медичного коледжу як ефективного інструменту підвищення продуктивності освітнього процесу, професійного зростання і самоактуалізації майбутніх фахівців сестринської справи, оволодіння студентами компонентами професійної діяльності в системі охорони здоров'я. На основі аналізу закономірностей та структури освітнього середовища і дидактичного процесу в закладах професійної освіти виокремлено пріоритетні педагогічні технології навчання сестринської справи в медичному коледжі: мотиваційні, особистісно зорієнтовані, діяльнісні. Узагальнено, що освітнє середовище і соціальні умови коледжу повинні сприяти, а не перешкоджати професійному зростанню особистості майбутніх фахівців сестринської справи та реалізації її внутрішніх потенціалів.

Висновки. Узагальнено, що спрямованість освітнього середовища медичного коледжу на формування професійного самовизначення та професійне зростання майбутніх фахівців сестринської справи дає змогу ефективніше підготувати випускників до подолання характерних труднощів професії, закласти основу майбутнього професіоналізму.

Ключові слова: освітнє середовище; медичний коледж; професійне зростання; фахівці сестринської справи.

THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE MEDICAL COLLEGE AS A FACTOR OF PROFESSIONAL GROWTH AND SELF-FULFILLMENT OF FUTURE NURSING SPECIALISTS

V. S. Petrova

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

Introduction. The modern model of nursing reflects numerous changes in the organization, philosophy, structure and tasks of nursing. Posing the problem of professional growth of future nursing specialists in the educational environment of a medical college is fully justified, since the World Health Organization considers nursing staff as a real potential to meet the needs of the population in affordable, and most importantly, quality medical care.

The aim of the study – to reveal the potential of the educational environment of the medical college in the professional growth of future nursing specialists.

The main part. This article analyzes the medical, psychological and pedagogical literature on the research topic; abstracting, systematization, comparison and juxtaposition, theoretical analysis and generalization of scientific medical literature data related to the study of the scientific fund were carried out. The Medical College is a secondary innovative special educational institution that implements the main educational professional programs of secondary medical education of basic training and programs of secondary medical education of advanced training. The pedagogical component of the educational environment of the medical college is considered as an effective tool for increasing the productivity of the educational process, professional growth and self-actualization of future nursing specialists, students' mastery of the components of professional activity in the health care system. Based on the analysis of the regularities and structure of the educational environment and the didactic process in professional education institutions, the priority pedagogical technologies of teaching nursing in the medical college are singled out: motivational, personally oriented, action oriented. It is summarized that the educational environment and social conditions of the college should promote, and not hinder, the professional growth of the personality of future nursing specialists and the realization of their internal potentials.

Conclusions. In general, the focus of the educational environment of the medical college on the formation of professional self-determination and professional growth of future nursing specialists makes it possible to more effectively prepare graduates to overcome the typical difficulties of the profession, to lay the foundation for future professionalism.

Key words: educational environment; medical college; professional growth; nursing professionals.

Вступ. Ключовою метою системи охорони здоров'я загалом та її окремих структурних елементів (аж до конкретного медичного працівника) є надання якісної медичної допомоги, спрямованої на досягнення оптимально можливих показників громадського здоров'я і високого рівня задоволеності населення [1, с. 7]. Сьогодні якість медичної допомоги перебуває в центрі уваги всіх суб'єктів обов'язкового медичного страхування та інших учасників медико-санітарного обслуговування [2, с. 96]. Водночас удосконалення медичного обладнання значною мірою збільшило обсяг медичної допомоги і багато обов'язків лікаря перейшло до медсестри. Це ще одна з причин високих вимог до професії медсестри.

У світлі сучасних вимог більше уваги приділяють первинній ланці медичної допомоги, ранній діагностиці й, що дуже важливо, профілактиці захворювань та ускладнень, які не можливі без активного використання середнього медичного персоналу, їх знань і вмінь щодо догляду за хворими, надання простих медичних послуг, роботи з родичами та самими пацієнтами з формування в них навичок догляду, компетентного надання першої медичної допомоги тощо [3, с. 19]. Середній медичний персонал – одна з ключових частин (складових) системи охорони здоров'я, спрямована на розв'язання проблем індивідуального та громадського здоров'я населення. Тому якісна медична освіта фахівців середньої ланки є своєрідною гарантією якості медичної допомоги.

Мета роботи – виявити потенціал освітнього середовища медичного коледжу в професійному зростанні майбутніх фахівців сестринської справи, що сприяє актуалізації професійно значущих компетентностей студентів, становленню суб'єктної позиції, підвищенню самоефективності й актуалізації рефлексії студентів.

Основна частина. Для досягнення мети застосовані наукові методи, які створюють методологічні застави обраного дослідження, зокрема: аналіз медичної, психолого-педагогічної літератури на тему дослідження; абстрагування, систематизація, порівняння і зіставлення, теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової медичної літератури щодо вивчення наукового фонду з проблеми підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних коледжах.

За нових соціально-економічних умов зросли вимоги до професійної компетентності медсестер, професії середньої медичної ланки, насамперед медсестри, що динамічно змінюється при становленні суспільства знання. Розв'язання проблем пацієнтів стає центральним змістом діяльності медсестри [4]. Як доцільно зазначають J. Buchan і L. Calman, за сучасних умов у професії медсестри зростає значущість знань практичної психології та педагогіки, бухгалтерського обліку, основ маркетингу і менеджменту, напрямів страхової медицини, сучасних тенденцій розвитку сестринської справи в Україні та за кордоном, що дають змогу прогнозувати потреби населення в медичних послугах, виокремлювати

пріоритетні проблеми, визначати партнерів (учасників) заходів, які беруть участь у наданні первинної медико-санітарної допомоги [5]. Медсестра в межах професійної ролі повинна контактувати зі зростаючим числом контрагентів, тобто не лише з лікарем і хворим, а й із родичами пацієнта, клінічним психологом, соціальним працівником. Медсестри активно залучаються до практики інформування, профілактики і реабілітації, розширюючи сестринський процес згідно зі складними потребами пацієнта, займаються проблемами організації охорони здоров'я як менеджери охорони здоров'я та науковими дослідженнями. Усі ці сфери діяльності розширюють професійний простір медсестри, підвищуючи варіативність та складність стратегії її професійного зростання. Проте здатність її реалізувати залежить не лише від особистісних якостей професіонала, а й від системи професійної освіти, де ключову роль відіграє освітнє середовище закладу медичної освіти, яким у межах дослідження є медичний коледж.

Сестринська справа – це самостійна професія, яка має достатній потенціал, щоб «зрівнятися» з лікувальною справою [6, с. 141], тому функції медсестер значно ширші, ніж звичайне виконання вказівок лікаря. На них покладено основні обов'язки щодо догляду за хворими, профілактики захворювань, збереження здоров'я, реабілітації та полегшення страждань пацієнтів. Професійний простір відіграє роль матриці формування специфічного соціального суб'єкта – професіонала. Медичний коледж є специфічною системою – медіатором, що інтегрує особистість у професійний простір і концентрує особливі (педагогічні) умови, необхідні для формування професійних знань, умінь та цінностей [7, с. 111]. Індивідуальне місце особистості відкрите до тиску агентів соціального середовища, ця відкритість і дає змогу діяти в соціальному просторі, орієнтуватися в ньому та сприймати аксіологічний вимір своєї діяльності [4, с. 72]. З іншого боку, результатами тиску неминуче стають типізація особистісного простору, поява в особистості індивідуальних, професійних якостей [8, с. 80].

Проте професійне зростання та самореалізація як процес «входження» до професійного простору не обмежуються здобуттям професійних якостей, їх реалізація детермінована здобуттям та розвитком найважливішої соціальної якості – суб'єктності як здатності суспільства, соціальних груп, особистості

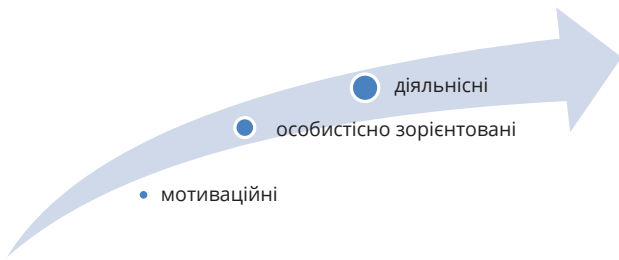
бути творцем соціальної реальності, а також сутнісна якість суб'єкта (індивіда, групи, соціального інституту), що насамперед з'являється в їх соціально-творчій професійно-стратегічній діяльності у просторово-часовому континуумі [9]. Проведемо аналіз потенціалу середовища (простору) медичного коледжу в професійному зростанні та самореалізації майбутніх фахівців сестринської справи.

Досліджуючи теорію і практику підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах, М. Р. Демянчук окреслив педагогічний потенціал медичного коледжу в підготовці до професійної діяльності, який виявляється у:

- сукупності сформованих традицій, реальних можливостей і тенденцій розвитку медсестринської освіти;
- варіативності й можливості безперервного інтенсивного професійного особистісного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи протягом усієї кар'єри в системі охорони здоров'я;
- інтеграції теорії і практики, персоніфікованої в педагогічних ресурсах викладачів, які успішно поєднують наукову, викладацьку діяльність і сестринську практику, реалізовану на клінічних базах;
- інноваційно і технологічно насиченому середовищі науково-дослідних центрів, лабораторій, наукоємного обладнання та інструментарію сучасного медичного коледжу;
- активному впровадженні інформаційних освітніх технологій як джерела новітніх знань у сфері медицини та сестринської справи успішності формування готовності здійснювати медсестринську діяльність [3].

У зв'язку з провідною роллю медсестер у наданні медико-соціальної допомоги населенню, в межах професійної підготовки фахівців сестринської справи організатори та викладачі сестринської справи рекомендують використовувати науково обґрунтовані педагогічні технології. Незнання чи ігнорування педагогічних технологій робить освітній процес у медичному коледжі збіднілим, науково необґрунтованим та некерованим [10].

Аналіз закономірностей і структури освітнього середовища та дидактичного процесу в закладах середньої професійної освіти дає змогу виокремити пріоритетні педагогічні технології навчання сестринській справі в медичному коледжі: мотиваційні, особистісно зорієнтовані, діяльнісні (рис.).

Рис. Пріоритетні педагогічні технології в освітньому середовищі медичного коледжу.

Мотиваційні педагогічні технології в освітньому середовищі медичного коледжу передбачають залучення майбутніх фахівців сестринської справи у професійну навчально-пізнавальну чи навчально-виробничу медсестринську діяльність. Вони зорієнтовані передусім на розвиток внутрішньої мотивації особистості. Аналізуючи психологічні особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів, варто відзначити, що формування мотивації та пріоритетних соціально ціннісних орієнтацій є невід'ємною частиною професійного зростання особистості майбутніх фахівців сестринської справи і відбувається у міру засвоєння соціального досвіду в процесі виховання та навчання [7]. Отже, мотиваційними є технології, що формують у студентів високу пізнавальну активність до майбутньої професійної діяльності та свідоме ставлення до освітнього процесу.

Сутність *особистісно зорієнтованих технологій* у підготовці майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу варто виразити так: визнання студентів головною діючою фігурою всього освітнього процесу та створення необхідних умов для їх розвитку і зростання. Прийняття іншого в гуманістичній педагогіці передбачає початкову орієнтацію на особистість та її цінність, готовність взаємодіяти з людиною, визнання за нею прав на власні інтереси, врахування індивідуальних особливостей тощо [5]. У межах використання особистісно зорієнтованих технологій обов'язковим є врахування індивідуальної вибірковості студента стосовно змісту, виду та форми навчального матеріалу, власної мотивації, здатності до самостійної роботи, використовувати отримані знання в мінливих обставинах, у новій ситуації, а отже, навчання майбутніх фахівців сестринської справи і відносини «викладач – студент» вибудовуються на засадах співробітництва та свободи.

Таким чином, особистісно зорієнтовані технології в освітньому середовищі медичного коледжу розглядаємо як особливий тип освіти, що ґрунтується на

організації взаємодії майбутніх фахівців сестринської справи та викладачів, у межах якої створено оптимальні умови для розвитку в суб'єктів навчання здатності до професійного зростання, самоосвіти, самовизначення, самостійності й творчої самореалізації.

Діяльнісні технології навчання в освітньому середовищі медичного коледжу пов'язані з організацією безпосередньої діяльності студентів. Ознаками класифікації діяльнісних технологій є їх призначення, застосування, цілі засвоєння і характер пізнавальної самостійності студентів, способи реалізації цілей навчання та розвитку. Діяльнісні технології класифікують за:

- 1) призначенням – засвоєння знань та виконання практичних завдань;
- 2) застосуванням – індивідуальні та загальні;
- 3) цілями засвоєння і характером пізнавальної самостійності студентів – репродуктивні, проблемно-розвиваючі, евристичні;
- 4) способами реалізації цілей навчання та розвитку – організації проблемності та формування творчого мислення [10, с. 52].

Діяльнісні технології навчання передбачають насичення змісту дисциплін передусім відомостями з практики роботи медсестер. Така постійна розмова крізь призму професії медсестри дозволяє розвивати у студентів співчуття до пацієнта, співпереживання, усвідомлення своєї ролі у лікувальному процесі, сприяє становленню досить високого статусу особистості медсестри тощо. Тобто освітній процес у медичному коледжі максимально наближений до умов практичної охорони здоров'я, а зміст навчання – до дійсності, переймаючи все найкраще, що діє в системі охорони здоров'я [2, с. 97].

Практикозорієнтовані програми, які використовують у діяльнісних технологіях навчання, передбачають усі форми самостійної роботи студентів, які дають змогу сформувати в майбутніх фахівців сестринської справи готовність до набуття багатофункціональних компетентностей, що забезпечують їх професійне зростання та самореалізацію. Водночас, не применшуючи ролі інноваційних технологій навчання в підготовці майбутніх фахівців сестринської справи, слід більше уваги приділити виробничій практиці. Будучи складовою та необхідною частиною освітнього процесу, виробнича практика забезпечує практикозорієнтований характер професійного зростання майбутніх фахівців сестринської справи. Водночас відбуваються цілеспрямоване та усвідомлене оволодіння студентами сукупністю загальнопрофесійних

компетентностей [7], набуття позитивного професійного досвіду та завершення підготовки до самостійної роботи в лікувально-профілактичних закладах.

Таким чином, самоактуалізація особистості в межах професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи є важливим чинником професійного зростання, освітнім ресурсом, який повинен стимулювати розвиток професійного та життєвого досвіду студентів. Сучасний інформаційний простір розгортання освітніх ініціатив і зародження культури дає змогу кожному учаснику освітнього процесу набутти самоідентифікації в потоці подій та явищ [9, с. 350]. Формування соціально активної особистості медсестри, яка володіє ініціативою, авторитетною думкою і власною позицією у виконанні завдань у медичній практиці з обслуговування пацієнта в різних умовах його перебування, має бути динамічним та безперервним. Освітнє середовище і соціальні

умови коледжу повинні сприяти, а не перешкоджати розвитку самоактуалізації, професійному зростанню особистості та реалізації її внутрішніх потенціалів.

Висновки. Спрямованість освітнього середовища медичного коледжу на формування професійного самовизначення та професійне зростання майбутніх фахівців сестринської справи дає змогу ефективніше підготувати випускників до подолання характерних труднощів професії, закласти основу майбутнього професіоналізму. Таким чином, постановка проблеми професійного зростання та формування професійного самовизначення майбутніх фахівців сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу є цілком виправданою, оскільки Всесвітня організація охорони здоров'я розглядає сестринський персонал як реальний потенціал задоволення потреб населення в доступній і, що важливо, якісній медичній допомозі.

REFERENCES

1. Nedilko, R.V. (2018). Udoskonalennia mekhanizmv derzhavnoho upravlinnia systemoiu osvity serednoho medychnoho personalu v Ukraini [Improvement of state management mechanisms of the system of education of secondary medical personnel in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
2. Deng, F.F. (2015). Comparison of nursing education among different countries. *Chinese Nursing Research*, 2 (4), 96-98.
3. Demianchuk, M.R. (2021). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh molodshykh spetsialistiv sestrynskoï spravy u koledzhakh [Theory and practice of professional training of future junior nursing specialists in colleges]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
4. Kolisnyk-Humeniuk, Yu.I. (2013). *Formuvannia profesiino-etychnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv u protsesi humanitarnoi pidhotovky v medychnykh koledzhakh. Monohrafiia [Formation of professional and ethical culture of future specialists in the process of humanitarian training in medical colleges. Monograph]*. Lviv: «Krai» [in Ukrainian].
5. Buchan, J., & Calman, L. (2005). *Skill-mix and Policy Change in the Health Workforce: Nurses in Advanced Roles*. Paris: OECD.
6. Ingrassia, A. (2013). Reflexivity in the medical encounter: contributions from post-modern systemic practice. *Journal of Family Therapy*, 35(2), 139-158.
7. Oleskova, H.H. (2017). Zastosuvannia suchasnykh tekhnolohii fakhovoi pidhotovky sestrynskoho personalu v Ukraini [Application of modern technologies of professional

training of nursing personnel in Ukraine]. *Aktualni pytannia teorii ta praktyky psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv – Actual issues of theory and practice of psychological and pedagogical training of future specialists: Abstracts of papers of the V All-Ukrainian science and practice conf.* Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].

8. Lishchuk, I.I. (2016). Problema formuvannia zdatnosti do refleksii maibutnikh medychnykh sester u protsesi fakhovoi pidhotovky [The problem of forming the ability to reflect future nurses in the process of professional training]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University*, 3 (85), 78-83 [in Ukrainian].

9. Lukashchuk, M., & Lukashchuk, I. (2018). Rol samoosvitnoi kompetentnosti u formuvanni profesiinoi identychnosti v protsesi pryrodnycho-naukovoi pidhotovky medychnykh sester [The role of self-educational competence in the formation of professional identity in the process of natural-scientific training of nurses]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: pedagogical sciences*, 3(14), 346-358 [in Ukrainian].

10. Kovtun, O.M. (2020). Pedahohichni umovy formuvannia svitohliadnoi kultury maibutnikh medychnykh sester [Pedagogical conditions for the formation of worldview culture of future nurses]. *Colloquium-journal*, 33(85), 50-55 [in Ukrainian].

Отримано 14.02.2024